“Hem posat les bases per patrimonialitzar l’arqueologia de Núria”

Aquest setembre l’ICAC i l’IPHES han dut a terme la primera excavació conjunta, sobretot centrada en una cova prehistòrica del Catau de l’Os al Forat de l’Embut, molt propera al monestir de la Vall de Núria. La intervenció formava part del projecte finançat pel SUMA “Integrated analysis on transhumance activities in the Eastern Pyrenees: enhancing mountain Cultural Landscapes”, i la direcció ha estat participada per un investigador de l’IPHES, Carles Tornero, i tres de l’ICAC: Josep M. Palet, Lídia Colominas i Tania Polonio. Parlem amb els dos primers i amb Pau Olmos, membre del projecte.

Aquest any heu excavant plegats els dos centres d’arqueologia de Catalunya, l’ICAC i l’IPHES.

Sí, per primera vegada hem fet un equip mixt. El grup de l’ICAC d’Arqueologia del Paisatge (GIAP) teníem identificada una cova a la Vall de Núria des del 2012, documentada al neolític mitjà i reocupada en fase altmedieval. En el seu moment va quedar poc caracteritzada, tot i ser un dels pocs testimonis d’ocupació en alçada, clau per entendre la mobilitat en ramadera estacional, i ara gràcies al projecte SUMA hi hem pogut tornar amb l’IPHES.

Què ha donat, la campanya?

L’excavació ha permès corroborar la cronologia neolítica de la cova (amb una ocupació inicial cap al 3.500 aC) i caracteritzar-ne l’ocupació. També s’han documentat restes òssies de fauna, i com que hi ha estratigrafia, hem pogut extreure làmines primes per a la recerca en geoarqueologia de la Tania Polonio.

Com és aquesta cova?

És quasi l’única cova coneguda a la falda del Puigmal. Es tracta d’una cova natural d’uns 20

metres de profunditat. Per això hem fet tres sondejos: a l'entrada, a mitja cova i a l'interior. A l'entrada hi ha ocupació prehistòrica vinculada a l'explotació mineral: hi hem trobat petites cubetes amb carbons i també malaquita, fruit de l'extracció del coure.

I més endins?

A mitja cova no hi ha cap estructura, només restes de fauna i ceràmica prehistòrica. A l'interior, més material prehistòric, restes d'os i un fèmur humà. És molt a prop de la Vall de Núria, i dèiem fent broma si no seria el fèmur de sant Gil.

L'equip a la cova del Catau de l'Os al Forat de l'Embut (Vall de Núria).

Heu enviat mostres a datar per carboni 14.

Sí, tant aquestes restes òssies com restes de l'entrada, per acotar al màxim. Aquesta intervenció del 2017 és la clausura del projecte quadriennal del Josep M. Palet, i en aquest projecte tenim un hiatus d'ocupació entre el 1800 i el segle II aC, de manera que afinar el final de l'ocupació prehistòrica anirà molt bé.

La ramaderia aquest cop no és protagonista?

No sembla l'activitat principal. En altres llocs on hem treballat, com Coma de Vaca, és

omnipresent, però també és normal trobar activitat mineral: el Pirineu és aquesta complementarietat de recursos. Un subgrup del GIAP, però, sí que ha excavat en dos jaciments ramaders propers, amb estructures visibles, pendents de datar però amb ocupació fins a l'època moderna. Hem completat el mapa d'estructures ramaderes d'aquest sector del Pirineu i hem posat les bases d'un futur programa de patrimonialització tant de la Coma de Gombrèn com de Fontnegra.

De quines estructures parlem?
Dos orris, especialitzats en la fabricació de formatge a partir de llet d'ovella. El de Gombrèn és de llarga durada i permet fer tot un relat de diferents fases. El de Fontnegra té dues fases, una de més antiga segurament de l'inici de l'edat moderna(segles XV-XVI) i una segona de contemporània, que arriba fins al segle XIX. És interessant perquè al segle XV és quan s'inicia una de les últimes grans fases de la transhumància a les valls del Freser.

Excavacions al tancat del jaciment de la Coma de Gombrèn.

En quin estat estan aquestes restes?
Molt ben conservades, perquè el nivell de sedimentació és molt alt. Hi ha diverses cabanes, una estructura turriforme per emmagatzemar els formatges i una munyidora, estructura

típica de l'orri. Podrem datar la construcció, l'ús i l'abandonament. Serà un bon jaciment per visitar perquè es veu l'estructura, l'arquitectura... però caldrà aconseguir recursos!

Vista general del jaciment de Fontnegra.

Detall de les dues fases constructives a la gran cabana a Fontnegra.

De fet el vostre projecte inclou la posada en valor del patrimoni.
Sí, a través del Pau Olmos és el primer any que ho hem integrat. Ja hem fet tres accions per donar a conèixer el patrimoni arqueològic de la Vall de Núria, petites però amb molt bona recepció: una xerrada, una sortida a dues excavacions amb públic local i una altra amb agents del territori i col·laboradors del Parc Natural les Capçaleres del Ter i del Freser.

Quin és l'objectiu final?
Que es conegui aquest recurs turístic. Hem fet per exemple uns itineraris virtuals perquè s'integrin al Parc. Per patrimonialitzar, primer s'ha de donar a conèixer i sensibilitzar. Hem vist que hi ha un desconeixement total del patrimoni arqueològic a Núria, però alhora un gran interès.

Excavacions a la cava de l'orri (Fontnegra).